

پیامدهای جرایم نوظهور سایبری و فضای مجازی در تزلزل بنیان خانواده

محمد جواد علی نژاد*

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۰۵

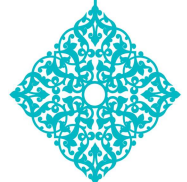
چکیده

با پیشرفت علم و صنعت و فناوری به ویژه در عصر کنونی جرایم و ابزار ارتکاب جرم نیز به نسبت آن توسعه یافته است که یکی از پدیده‌های نوظهور که تمامی مردم با آن دست و پنجه نرم می‌کنند و متأسفانه اکثراً آسیب‌ها و بزه‌های به وجود آمده توسط این فناوری پیشرفته غافل هستند، جرایم رایانه‌ای به عنوان یکی از جدیدترین موضوعات حقوق کیفری که ناشی از پیشرفت فناوری در این عرصه بوده است که پیامدهای حقیقی و واقعی آن در تمام ابعاد فرهنگی و سیاسی و اقتصادی و امنیتی و... برآحاد کاربران وارد می‌شود که متأسفانه با پیشرفت به روز جامعه، ابزارها و وسایل ارتکاب جرم نیز توسعه می‌یابد. فلذا با پیشرفت روز به روز فناوری بخصوص در فضای مجازی، جرایمی سایبری جدیدی متولد شده اند از جمله تدلیس، سرقت ریال کلاهبرداری، فیشینگ، ویشینگ و... از جهتی دیگر یکی از مهم‌ترین نهادهای جامعه اجتماعی نهاد خانواده می‌باشد که سعادت و شقاوت جامعه با تناسب خانواده و الگو گرفتن از آن به نتیجه می‌رسد فلذا اهمیت و ضرورت داد که ابتدائاً نقش فضای مجازی در جامعه‌ی اجتماعی و بعداً جرایم نوظهور سایبری را بیان و تأثیرات آن در تزلزل خانواده را تبیین کنیم و راهکارهای مقابله با آن در جهت تحکیم و تعالی خانواده را بیان کنیم، هدف از این تحقیق تبیین پیامدهای جرایم نوظهور سایبری و فضای مجازی در تزلزل بنیان خانواده و بیان راهکارها مقابله با این بزه اجتماعی و صیانت از باورها و ارزشهای اجتماعی و نهاد مقدس خانواده می‌باشد، روش تحقیق این مقاله به صورت پژوهش از منابع کتابخانه‌ای به صورت روش تجزیه و تحلیل، به صورت توصیفی و تحلیلی می‌باشد. یافته‌ها و نتایج تحقیق حاصل این است

* دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

که افراد با افزایش سطح آگاهی و مطالعات خویش در زمینه فضای سایبر و جرایم نوظهور در فضای مجازی به خصوص نحوه صحیح و حساب شده و مدیریت منطقی بکار گیری از این فضا و توجه به پیامدهای جرایم نوظهور سایبری و فضای مجازی در تزلزل بنیان خانواده از ترویج دوستی های نامشروع، فروپاشی و طلاق، کلاهبرداری، سرقت در خانواده صیانت کرده و زندگی آرامش بخشی را تجربه می کند، لذا استفاده از فضای سایبر شناخت کافی نداشته یا اعتیاد به آن شود و یا با ساده نگری به آموزه های بی بند و بار آن دقت نکند مضاف بر لطمه بر خود فرد بر خانواده و فرزندان خویش نیز ضررهای جبران ناپذیری وارد می کنند که به تبع آن بر جامعه نیز معضلات و مشکلات عظیمی سرازیر می شود و جامعه و خانواده متحمل ضررهای زیادی می شود؛ از جمله افزایش آمار طلاق جوانان و خیانت و گسترش جرایم علیه خانواده می باشد.

کلیدواژگان: پیامد، جرم، سایبری، فضای مجازی، تزلزل، بنیان خانواده.

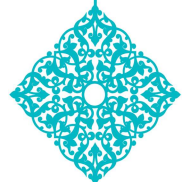
مقدمه

خانواده همیشه و همه‌جا و در بین تمامی جوامع بشری به‌عنوان اساسی‌ترین نهاد اجتماعی زیربنای جوامع و منشأ فرهنگ‌ها، تمدن‌ها و تاریخ بشر بوده است. پرداختن به این بنای مقدّس بنیادین و حمایت و هدایت آن به جایگاه واقعی و متعالی خود، همواره سبب مصالح خانواده بزرگ انسانی و غفلت از آن موجب دور شدن بشر از حیات حقیقی و سقوط به ورطه هلاکت و ضلالت بوده است. انسان‌ها در زندگی خود، از دیگران تأثیر می‌پذیرند و بر آن‌ها تأثیر می‌گذارند. در یک خانواده، از والدین گرفته تا فرزندان، در شکل‌گیری شخصیت و خلق و خوی یکدیگر مؤثر واقع می‌شوند. محیط اجتماعی جامعه، رسانه‌ها، مطبوعات و همه اعضا و عناصر حاضر در صحنه اجتماع که در ارتباط با فردند، در پرورش روحیه و شخصیت وی تأثیر دارند. خلاصه آنکه جریان مزبور در تمام ابعاد زندگی انسان‌ها مشهود است، هرچند که نحوه و چگونگی این فرآیند در بسیاری از موارد مستور است. عوامل بسیاری در تخریب بنیان خانواده و سرزندگی آن مؤثرند که در مقاله به مهم‌ترین آن‌ها یعنی بحث تدلیس اشاره می‌شود. آن‌هم در فضایی که امروزه بشریت صبغه قبلی خویش در معاشرت با هم‌نوعان خویش را ازدست‌داده و در فضای حضوری کمرنگ شده و با پیشرفت علم و صنعت و روی آوردن اجتماع عظیم بشریت به این سو امروزه در فضای مجازی دنبال هم نوع برای زندگی خویش می‌گردد، فلذا با توجه به اهمیت و کارآمدی مساله فضای مجازی و تأثیرات خواسته یا ناخواسته آن در زندگی اجتماعی بشریت که این شبکه‌ها بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد تأثیرگذارند آسیب‌شناسی تدلیس در امر ازدواج از ضروریات جامعه پیشرفته امروز می‌باشد.

امروزه با گسترش فناوری‌های نوین در عرصه الکترونیک و رایانه در چند دهه‌ی گذشته، موجب پدیدار شدن انواع و اقسام لوازم و برنامه‌های الکترونیکی و رایانه‌ای از جمله اینترنت، تلفن همراه، ماهواره و ... همچنین انواع نرم‌افزارهای تلگرام واتساپ وایبر لاین و اینستاگرام و هوش مصنوعی در جهان شده است، انکارناپذیر است که این تحولات و پیشرفت‌ها، زندگی بشری را چندین برابر آسان‌تر نموده است؛ اما در آن‌سوی

سکه، نمی‌توان از آسیب‌های ناشی از این فناوری‌های نوین غافل ماند. به‌طورکلی، گسترش اینترنت و شبکه‌های مجازی در جامعه موجب بروز فرصت‌هایی جهت افزایش آگاهی افراد و حتی ایجاد اشتغال برای برخی از افراد شده است، ولی تهدیدات و پیامدهایی نیز به همراه دارد. باوجود اینترنت، علاوه بر وجود دنیای واقعی و استفاده از الگوهای ارتباط سنتی در آن، بستر فضاهای سایبر نیز ایجاد شده که نحوه تولید، انتقال و مصرف اطلاعات در آن‌ها دیگر به شیوه سنتی یعنی کلاسیک صورت نمی‌پذیرد و این الگوها، کاملاً تغییر کرده و به روش جدید رایانه‌ای و جرائم مختص آن در این بستر متولد شده و توسط قانون‌گذار نیز جرم‌انگاری شده است. گسترش فضاهای مجازی مانند سایر انواع دیگر تحولات و پیشرفت‌ها، پیامدها و آثار مثبت و منفی گوناگونی را در جامعه و زندگی کاربران این‌گونه فضاها ایجاد کرده است. مثبت‌ترین پیامد آن را می‌توان تسهیل و تسریع ارتباطات و تبادل اطلاعات دانست. منفی‌ترین پیامد آن را می‌توان به خطر افتادن حریم خصوصی افراد، مزوی شدن آن‌ها و ازهم‌پاشیدگی بنیان خانواده معرفی نمود اصلی‌ترین علتی که می‌توان برای بروز این پیامدهای منفی بیان داشت، عدم شناخت کامل بوده یعنی برخلاف بستر فضای حقیقی در فضای مجازی افراد نمی‌توانند به شناخت صحیح و کافی از هم‌دست یابند و همین مساله پیامدهای ناگواری را در پی خواهد داشت. یکی از این عناصر مخربه بحث جرم‌تدلیس در ازدواج در بستر فضای مجازی و بررسی پیامدهای جبران‌ناپذیر آن در این فضا در جهت تزلزل و تخریب بنیان خانواده می‌باشد. امروزه با پیشرفت علم و فناوری در عصر جدید به‌صراحت می‌تواند گفت که شبکه‌های اجتماعی نقش مهمی در دنیای امروز در سعادت و شقاوت زندگی اجتماعی بشریت دارند و نمی‌توان تأثیرات و پیامدهای آن‌ها را نادیده گرفت، از سویی با پیشرفت و توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در بخش سایبر در تمام نقاط کره زمین در جهت ارتباطی سریع و باکیفیت اعضاء جامعه اجتماعی با یکدیگر همانند اینکه در هرکجای نقطه کره زمین انسانی زندگی می‌کند، جلوه‌های حضور فناوری فضای مجازی در تمام ابعاد زندگی او به چشم می‌خورد که از بستر اینترنت و فضای سایبر در اختیار انسان‌ها در جهت بهبود ارتباط وی قرار گرفته است و از جهتی دیگر با سوءاستفاده افراد سودجو،

همین بستر اجتماعی می‌تواند زمینه‌ساز جرائم مختلف سایبری شده که موجب دگرگونی فوری در زندگی انسان می‌باشد که یکی از این جرائم بحث ازدواج و آشنایی افراد در این بستر بخصوص تدلیس رایانه در امر ازدواج می‌باشد که شناسایی بزه‌کار و بزه دیده در این بستر بسیار امر دشواری برخلاف تدلیس کلاسیک فلذا از آن حیث که افراد با یکدیگر در جهت تشکیل خانواده درصدد امری مقدس بنام ازدواج برمی‌آیند که هرگونه استفاده نابخردانه و فریبکارانه در این امر چه در فضای حقیقی چه بستر مجازی جرمی نابخشودنی بوده که مضاف بر تخریب صدمات روحی و روانی زیادی به افراد وارد می‌سازد تحقیق حاضر با بررسی عناوین و نقوش مجرمانه این عمل ناپسند و پاسخ به این سؤال آثار آسیب‌شناسی تدلیس از طریق شبکه‌های اجتماعی در تزلزل بنیان خانواده چیست؟ و جنبه‌های مجهول حول موضوع، پاسخی مناسب ارائه و راهکارها و پیشنهادهایی در خصوص موضوع ارائه می‌دهد.

۱. مفهوم شناسی

۱.۱. جرایم نوظهور سایبری

هرجرمی که صراحتاً در قانون جرایم سایبری ذکر شده و داده و اطلاعات رایانه ای به عنوان، موضوع یا وسیله ارتکاب جرم در آن می باشد بنابراین جرایم سایبری جرایمی هستند که درارتباط با شبکه جهانی اینترنت ونه صرفارایانه به وقوع می پیوندد. جرم سایبری یا اینترنتی درواقع مصداقی از جرایم رایانه ای محسوب شده فلذا لازمه انجام جرم اینترنتی، دسترسی به رایانه است فلذا وقوع جرایم نوظهور سایبری غالباً از طریق اینترنت به وقوع می پیوندد واز آنجایی که شبکه اینترنت باتامین منافع بشرپیوند خورده ازجهتی نیز قطعاً پیامدهای تخریبی نیز خواهد داشت.

۱.۲. فضای مجازی

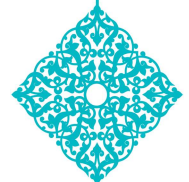
دراثر تغییر وتحولاتی که در فناوری اطلاعات ورواج مبادلات الکترونیکی دیگرافرادجامعه کمتر به صورت ملموس وفیزیکی تجارت می کنند بلکه در کنار دنیای کلاسیک وفیزیکی که به طور سنتی از قدیم الایام تمام معاشرت ها ومبادلات انسان درانجا

انجام می شد فضای جدیدی نیز با پیشرفت علم و فناوری به وجود آمده است بنام فضای مجازی یا سایبر که در کنار فضای حقیقی وجود دارد و با گذر زمان کم کم جای مراودات بشر در فضای حقیقی را می گیرد

فضای سایبر به مجموعه‌هایی از ارتباطات درونی انسان‌ها از طریق کامپیوتر و وسایل مخابراتی بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی گفته می‌شود. یک سیستم آنلاین، نمونه‌ای از فضای سایبر است که کاربران آن می‌توانند از طریق ایمیل با یکدیگر ارتباط برقرار کنند (اهل بیگی، بررسی گسترش اثرگذاری در شبکه اجتماعی دانشگاه، ۱۳۹۰). بررسی گسترش اثرگذاری در شبکه اجتماعی دانشگاه: صنعتی شریف). فضای مجازی، مکان‌های مجازی هستند که در آن‌ها افراد با توجه به یک نوع وابستگی مثل تجارت یا دوستی یا کار، با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و این ارتباط توسط فناوری‌های اینترنتی در عصر کنونی میسر شده است به بیان دیگر، فضای سایبر یا مجازی محیط الکترونیکی واقعی است که ارتباطات انسانی به شیوه‌ای سریع، فراتر از مرزهای جغرافیایی و با ابزار خاص خود در آن زنده و مستقیم روی می‌دهد بنابراین روش انتقال داده‌ها و پیام‌ها و وقوع جرم و پیامدهای مخرب آن به مراتب سریع تر از فضای کلاسیک می‌باشد.

۳،۱. خانواده

خانواده به معنای خاندان، دودمان، اهل خانه، زن و فرزند و فامیل معنا شده است (عمید، فرهنگ عمید، ۱۳۶۳: ۴۲۳). خانواده در فارسی معادل «اهل» در کلام عرب است. اهل الرجل: یعنی کسانی که نسبی یا دینی یا چیزی همانند آن، مثل خانه‌ای، شهر و بنایی ایشان را با یکدیگر جمع و مربوط و آن‌ها را اهل و خانواده آن شخص گویند. پس اهل الرجل در اصل کسانی هستند که مسکن و خانه‌ای واحد، آن‌ها را در یکجا جمع و فراهم می‌آورد. سپس این معنی توسعه یافته و گفته‌اند اهل بیت یعنی کسانی که نسبت خانوادگی وسیله جمع آن‌هاست و بعد اصطلاح - اهل بیت - به طور مطلق به خاندان پیامبر (ص) اطلاق شده است و آن‌ها با این اصطلاح شناخته شده‌اند. چنانکه در آیه ۳۳ سوره مبارکه احزاب: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» آمده است. اهل الرجل به همسر مرد نیز تعبیر شده است، خانواده در قانون مدنی و دیگر قوانین ایران

تعریف نشده است ولی با توجه به مقررات مختلف می‌توان برای آن یک معنی عام و یک معنی خاص قائل شد.

الف) خانواده به معنی عام: عبارت از گروهی است که مرکب از شخص و خویشان نسبی و همسر او باشد، گروهی که از یکدیگر ارث می‌برند و مواد ۸۶۲ و ۱۰۳۲ قانون مدنی که طبقات اقرباء نسبی را بیان می‌کند ناظر به خانواده به مفهوم عام می‌باشد بنابراین معیار اصلی این قسم ارث بردن از یکدیگر می‌باشد (صفایی و امامی، حقوق خانواده، ۱۳۷۰). بنابر نظریه دکترین خانواده که اقرباء سببی نیز داخل در مفهوم آن می‌باشند را به دشواری می‌توان یک‌نهاد حقوقی تلقی کرد زیرا هیچ ضابطه و رابطه حقوقی که کلیه خویشان نسبی و سببی شخص را به هم پیوند دهد و از آنان گروه واحدی بسازد وجود ندارد.

۱۲۱

ب) خانواده به معنی خاص: یا خانواده هسته‌ای عبارت است از زن و شوهر و فرزندان تحت سرپرستی آن‌ها که معمولاً باهم زندگی می‌کنند و تحت ریاست و مدیریت شوهر و پدر هستند. معیار و ملاک اصلی خانواده به معنی خاص ریاست پدر خانواده بر اعضای آن است (جعفری لنگرودی، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، ۱۳۷۸). بند ۳ ماده ۱۶ اعلامیه حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸ در تعریف خانواده بیان می‌دارد: خانواده رکن طبیعی و اساسی اجتماع است و حق دارد از حمایت جامعه و دولت بهره‌مند شود (اعلامیه حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸، انجمن سازمان ملل متحد ۱۰ دسامبر در پاریس)

۲. تقسیم جرایم سایبری

باتوجه به قانون مجازات جرایم رایانه ای بهترین تقسیمی که از جرایم سایبری بخصوص جرایم نوظهور آن می‌توان بدست آورد به شرح زیر می‌باشد:

۲،۱ جرایم علیه محرمانگی داده ها و سامانه های رایانه ای و مخابراتی

۲،۱،۱ دسترسی غیرمجاز

۲،۱،۲ شنود غیر مجاز

۲،۱،۳ جاسوسی رایانه ای

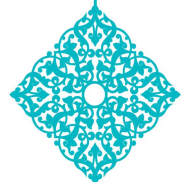
۲،۲ جرایم علیه صحت داده ها و سامانه های رایانه ای و مخابراتی

- ۲,۲,۱ جرم جعل رایانه ای
- ۲,۲,۲ جرم استفاده از سند مجعول
- ۲,۳ جرایم علیه تمامیت داده ها و سامانه های رایانه ای و مخابراتی
- ۲,۳,۱ جرم تخریب رایانه ای
- ۲,۳,۲ جرم اخلال رایانه ای
- ۲,۴ جرایم علیه افراد و جامعه
- ۲,۴,۱ جرم سرقت رایانه ای
- ۲,۴,۲ جرم کلاهبرداری رایانه ای
- ۲,۴,۳ جرم علیه عفت و اخلاق عمومی
- ۲,۴,۴ جرم هتک حیثیت رایانه ای
- ۲,۴,۵ جرم نشر اکاذیب رایانه ای
- ۲,۴,۶ جرم هرزه نگاری رایانه ای
- ۲,۴,۷ جرم معاونت در هرزه نگاری رایانه ای

۳. ویژگی‌های فضای سایبری (شبکه‌های اجتماعی مجازی)

۳.۱. تنوع مرتکبان جرایم رایانه‌ای

باتوجه به اینکه دسترسی به فضای مجازی در دنیا برای تمام مردم جهان به راحتی میسر می باشد و تمام سنین در آن حضور دارند که بنابر تعبیر صاحب نظران مجموعه جهان را تبدیل به دهکده کوچک نموده است امکان ارتکاب جرایم متعدد و مختلف چه از لحاظ کلاسیک و سنتی و چه از لحاظ خلق جرایم جدید را به وجود آورده است. این امر سبب تنوع مرتکبان جرایم سایبری در این فضا می باشد که دسته ی اول مرتکبان تصادفی و دسته ی دوم مرتکبان حرفه ای می باشند، در خصوص دسته ی اول که شامل افرادی می شود که برای اولین بار وارد این فضا شده اند یا به قصد تفریح یا بازی باتوجه به ویژگی جذاب و متنوع این فضا شده اند و به صورت تصادفی و خواسته یا ناخواسته مرتکب جرایم سایبری می شوند، در خصوص مرتکبان دسته ی دوم افرادی هستند که دارای تخصص و گاهها

تحصیلات عالی بوده و جرایم خطرناک و حرفه ای که موجب خسارات مادی معنوی مالی بر بزه دیدگان می شود مثل هکر ها می باشند.

۲.۳. وسعت ضررناشی از جرایم رایانه‌ای

گسترده بودن وسعت فضای سایبر علاوه بر پیشرفت و توسعه ازسمتی دیگر موجب وسعت ضرور و زیان ناشی از جرایم رایانه ای در این فضا و پیامدهای گسترده ی آن بر بزه دیدگان می شود به طوری که مرتکبین در این فضا با کمترین سرمایه و هزینه می توانند با ورود به شبکه اطلاعاتی و نفوذ در آن خسارات زیان باری بر جامعه تحمیل می کند؛ از جمله خسارت‌های اقتصادی سنگین، تدلیس در ازدواج، نابودی بنیان خانواده، تغییر هویت کاربران و دیگر ابعاد مختلف دارد.

۳.۳. سرعت و سهولت بالای جرایم رایانه‌ای

در مقایسه ارتکاب و سرعت وقوع جرایم کلاسیک و حقیقی با جرایم رایانه ای نکات بسیاری وجود دارد در خصوص جرایم کلاسیک سرعت وقوع با توجه به پیشگیری های وضعی ابتکاری توسط قانونگذار و مجریان آن بسیار کم می باشد اما در خصوص ارتکاب وقوع جرایم رایانه ای سرعت ارتکاب و سهولت ارتکاب و قابلیت تکرار گسترده ی آن سرعت وقوع به مراتب سریع تر از جرایم کلاسیک است زیرا رکن مادی و عملیات اجرایی این جرایم از شروع جرم تا وقوع نتیجه آنی بوده و در یک چشم به هم زدن اتفاق می افتد و ارتکاب آن بسیار راحت می باشد به طوری که مطابق اظهار نظر کارشناسان این امر هر فردی با داشتن یک گوشی هوشمند یا سیستم رایانه ای که متصل به اینترنت باشد مجرم بالقوه است و هنگامی که به سرعت جرم واقع می شود این عمل تبدیل به مرحله فعلیت می شود.

۴.۳. بین المللی و جهانی بودن جرایم رایانه‌ای

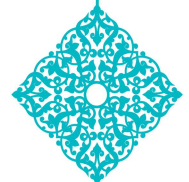
از ویژگی های منحصر به فردی که فضای سایبر را از دیگر رسانه ها ممتاز می سازد، جهانی بودن آن است. هر فردی در هر نقطه از جهان می تواند از طریق آن به آسانی به جدیدترین اطلاعات دست یابد و هرگونه پیام و عکس و محتوایی را در بستر این فضا

ردوبدل کند که بعد مکانی و سرعت در بستر مجازی به مراتب سریع‌تر از دادستد کلاسیک بوده و مرزهای جغرافیایی تاکنون نتوانسته از گسترش روزافزون فضای سایبر جلوگیری کند. فضای مجازی اینترنت، یک وسیله ارتباطی بین‌المللی است بگونه‌ای که کاربران ضمن اینکه می‌توانند از اطلاعات موجود در این شبکه در تمام نقاط جهان استفاده کنند. فلذا هر فردی در هر نقطه جهان به این شبکه مجازی وارد شود و هرگونه اطلاعاتی که بخواهد وارد کند به همین نسبت با گسترش وسعت و پهنای فضای مجازی جرایم سایبری نیز گسترش و جرایم نوظهوری نیز بدان افزوده می‌شود وقتی جرمی در این فضا ارتکاب یابد بازتاب آن می‌تواند جنبه‌ی گسترده از جامعه اجتماعی را در بر می‌گیرد به همین جهت محل ارتکاب جرایم رایانه‌ای در فضای سایبر بوده که محدود به مرزهای جغرافیایی یک کشور خاص نیست و از محدودیت مکان برخوردار نبوده بلکه فضای سایبریک گستره‌ی بدون مرز بوده که نمی‌توان برای آن حد و مرزی تعیین نمود.

۵,۳ مخفی بودن هویت و اطلاعات کاربران جرایم رایانه‌ای

همین گستره‌ی فضای مجازی، نبود حد و مرز برای آن و پخش مطلق اطلاعات و دادها در این فضا، مخفی بودن هویت کاربران و بعضاً با ساخت اکانت و صفحه‌ی جعلی با هویت متقابل برای اهداف شوم مجرمانه و پوشیده بودن اطلاعات حقیقی از جعلی یکی دیگر از ویژگی‌های جرایم سایبری می‌باشد، منظور از پوشیده بودن این فضا به معنای این نیست که نمیتوان آن را مشاهده کرد بلکه مراد این است که فضای سایبر این قابلیت را دارد که بازیگران و نقش‌آفرینان آن کاملاً مخفیانه و در کمال ناشناسی و بدون ترس از آنکه شناخته شده باشند، اقدامات خود را به معرض نمایش گذاشته و مرتکب انواع جرایم متعدد در این فضا می‌شوند.

مرتکبان جرایم سایبری از قابلیت اختفاء این محیط و با استفاده از نقاب‌های که امکان‌های در راستای امکان جعل و قلب هویت در اختیار آنان می‌گذارد و با استفاده از سیستم‌های رایانه‌ای طیف وسیعی از انواع جرایم مرتکب می‌شود و از قبال آن سود و منفعت هنگفتی را کسب می‌کنند.

مضافاً احساس شرم ساری و مبعوضیتی که در جرایم وجود دارد در این هنگام در کاربر بزهکار ایجاد نمی‌شود؛ فلذا انتشار عکس‌های مستهجن، ساخت صفحات مجازی و فیک در جهت سرعت رایانه‌ای و موارد دیگر نمونه بارز این جرایم است.

۶,۳. سخت بودن مراحل رسیدگی و کشف جرایم رایانه‌ای

بانوین و جذاب و تنوع بودن جرایم رایانه‌ای و شیوه‌ی ارتکاب اینگونه جرایم، مشکلات و موانعی در تعقیب، تحقیق و رسیدگی به جرایم رایانه‌ای وجود داشته و از جهت رسیدگی به این جرایم باچالش‌های متعددی روبرو هستیم و از جهتی دیگر نیز با تحقیقات صورت گرفته هنوز روش مناسبی برای نظارت موثر در این فضا ایجاد نشده و متأسفانه اخلاق و هنجارهای اجتماعی که مبانی نظم و ارزش هر جامعه‌ای هستند در این فضا بی‌معنا شده و با عدم کنترل اجتماعی فضای مجازی، جرعت تخطی از قوانین و بزهکاری در این فضا و ارتکاب به جرم در این محیط بیشتر شده و در واقع این عامل موجب تشویق بزهکاران و مجرمان در این عرصه شده است زیرا بعد از انجام عنوان مجرمانه هیچ رد پایی از آنان به جا نمی‌ماند در حالی که در آیین دادرسی کلاسیک که در فضای حقیقی مراحل رسیدگی به جرم و تعقیب و کشف و اجرای جرم را برعهده داشت علاوه بر مزیت اصلاحی و ارعابی که برای مجرمان داشت نسبت به تکرار جرم آنان را دلسرد می‌نمود زیرا کشف و رسیدگی به جرم در آن وجود داشت اما در جرایم نوظهور سایبری این مراحل رسیدگی به خصوص کشف مجرمان به سختی امکان پذیر است.

۴. پیامدهای جرایم نوظهور سایبری بر تزلزل بنیان خانواده

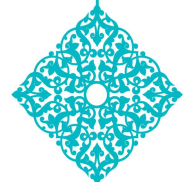
۴,۱. تعرض به مال جان و آبروی افراد

انسان موجودی اجتماعی و در حال تکامل بوده و یکی از مهم‌ترین انگیزه‌ها و نیازهای او، انگیزه و نیاز به پیشرفت است. تأمین نیاز به پیشرفت، خود نیازمند فراهم شدن و بهره‌جستن از زمینه‌ها، مهارت‌ها و ابزارهای لازم برای ارضای این نیاز است. استفاده از شبکه‌های مجازی، دسترسی آسان به اطلاعات در گردش، فرصت ابراز وجود، تقویت و تحکیم پیوندهای اجتماعی، به اشتراک نهادن نظرات، دیدگاه‌ها و تحلیل‌ها و آشنایی با

نگرش‌ها و دیدگاه‌های دیگران را میسر می‌کند. مضاف بر اینکه می‌تواند به تداوم پیوندهای گذشته در فضای کم‌هزینه و شتابان شبکه‌های مجازی یاری رساند.

از این رو حضور هدفمند، مدیریت‌شده و مبتنی بر آگاهی از ظرفیت‌ها، مختصات و زمینه‌های سالم شبکه‌های مجازی، در کنار آگاهی و حساسیت نسبت به زمینه‌های آسیب‌زا و زیان‌های احتمالی آن، شرایط مناسبی را برای استفاده بهینه از این ابزار مدرن فراهم می‌کند (آیت‌اللهی، آثار فقهی، حقوقی فریب در ازدواج، ۱۳۸۲). متأسفانه اکثر کسانی که از این تکنولوژی‌ها استفاده می‌کنند با فرهنگ صحیح استفاده از آن آشنا نبوده و از پیش ملتزم به مراقبت از خود در برابر آسیب‌های احتمالی آن نیستند. در این میان بسیاری از افرادی که به فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی وارد می‌شوند، آگاهی ندارند که انگیزه‌های آنان برای اشتراک در این فضا، انگیزه‌های سالم و معطوف به رشد و تکامل فردی و اجتماعی نیست و نه تنها موجب رشد اجتماعی، علمی و شخصیتی آن‌ها نمی‌شود، بلکه فرصت‌های مناسب و فراوان سالمی را هم از آن‌ها می‌ستاند. (دزیانی، جزوه آموزشی حقوق سایبر و جرایم سایبری، ۱۳۸۳)

بدیهی است که ارتباط‌های مجازی، تنها در قالب مسکن‌های کوتاه‌مدت و کم‌اثر، عمل کرده و هرگز نیازهای عمیق و انسانی جوانان را به‌خوبی و کمال تأمین نمی‌کند؛ بلکه حتی ارضای صحیح آن را به تأخیر انداخته و منحرف می‌کند. ارتباط‌های پنهان مجازی، به تماشای فوتبال از رادیو می‌ماند که صرفاً برانگیختگی و احساس تشنگی عاطفی - جنسی آن‌ها را تشدید می‌کند؛ اما هرگز به ارضای کامل آن نمی‌انجامد. هنگامی که برانگیختن‌های مکرر و متراکم به ارضای کامل و رضایت‌بخش، منتهی نشود، سبب پیدایش افسردگی، اضطراب، خستگی روانی، ناامیدی و دل‌سردی شده و انگیزه‌های مثبت فرد را تحلیل می‌برد. این وضعیت آزاردهنده به‌طور حتم بر مسئله ازدواج و انگیزه همسرخواهی افراد تأثیر گذاشته و شوق، امید و تلاش برای فراهم آوردن زمینه‌ها و لوازم آن را کاهش می‌دهد. مضاف بر اینکه اعتیاد و وابستگی به روابط مجازی و ارضای ناقص نیازها در ارتباط‌های متنوع، زمینه روانی گرایش به ازدواج و محدود شدن روابط به یک رابطه طولانی‌مدت را به شدت تقلیل می‌دهد (بولتون، مهارت‌های ارتباطی، ۱۳۸۰). از این رو

افراد حرفه و مجرمان این عرصه با طراحی سایت یا وبگاه یا صفحه ی فیک با جعل داده ها یا با ارسال پیامک های جعلی گاها اقدام به سرقت ویا کلاهبرداری از افراد می کنند یا با ساخت اکانت جعلی در قالب ازدواج از افراد کلاهبرداری یا مرتکب جرم تدلیس می شوند ویا درگستره ی وسیع تر با تروریسم رایانه ای علیه مراکز خدمات عمومی شهری خرابکاری کرده و زندگی مردم را مختل می کنند.

۲،۴. تخریب بنیان خانواده

متأسفانه باید بگوییم که حتی بسیاری از زنان و مردان متأهل هم به فضای مجازی و هرزه گردی در شبکه های اجتماعی و گروه های مختلف به عنوان جایگزین منابع تأمین نیازهای جنسی - عاطفی و برآوردن انتظارات تأمین نشده در رابطه با همسر می نگرند. این گونه همسران به جای حل مشکلات ارتباطی خود و تلاش برای ارتقاء بهداشت روانی و اخلاقی در زندگی مشترک، به دوستی های پنهان در فضای مجازی متوسل شده و از این طریق در صدد جست و جوی رضامندی، آرامش و عشق هستند، غافل از آنکه این امر نه تنها خواسته ها، نیازها و انتظارات آنان را تأمین نمی کند، بلکه مشکلات روانی، اجتماعی و اخلاقی فراوانی را برای آنها به وجود می آورد. امروزه مهم ترین زمینه خیانت های زشت و آزاردهنده از سوی زنان و مردان جامعه در همین فضای مجازی قابل مشاهده است. طبیعتاً چنین روابطی با احتمال بسیار زیاد به فروپاشی تدریجی یا ناگهانی زندگی های مشترک می انجامد. ضمن اینکه خیانت هریک از همسران و متعاقب آن فروپاشی خانواده، زمینه های فکری و انگیزشی ازدواج مجدد را برای همسرانی که از خیانت همسر آسیب دیده اند، به شدت کاهش می دهد. مضاف بر اینکه شیوع خیانت به همسر در جامعه احساس بدبینی به زندگی مشترک را در پی دارد و این امر خود به کاهش انگیزه و میل به ازدواج در میان جوانان منجر می شود. نگارنده در مشاوره های خود با جوانان زیادی گفت و گو کرده ام که با تردید و نگرانی جدی به موضوع ازدواج می نگرند و پاره ای از دلایل خود را به کاهش وفاداری و عفت ورزی در میان مردم نسبت به زندگی مشترک ربط می دهند.

۳.۴. دوستی‌های مجازی منجر به ازدواج سفید

بدون تردید، ورود به فضای مجازی و اشتراک در ارتباط‌های اجتماعی، اگر با مدیریت صحیح زمان، اهداف، تصمیم‌ها و هیجان‌ها و رعایت حدود و چارچوب‌های اخلاقی، دینی و فرهنگی و مراقبت از ابتلا به آسیب‌های احتمالی صورت گیرد، می‌تواند زمینه مناسبی را برای رشد اجتماعی و علمی و بستری برای توسعه آگاهی‌های سودمند فردی و اجتماعی فراهم کند. متأسفانه از آنجاکه امکانات و ظرفیت‌های فناورانه، به‌خصوص در عرصه ابزارهای ارتباطی، بدون مقدمه و با سرعت زیادی در محیط اجتماعی ما پیدا می‌شود و زمینه‌سازی‌های فرهنگی و آموزش مهارت‌های لازم برای استفاده درست و سازنده از آن‌ها صورت نمی‌گیرد، آسیب‌ها و زیان‌های فراوانی را به فرد و جامعه وارد کرده و می‌کند.

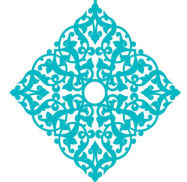
۴.۴. ازدواج زن شوهردار، ازدواج در زمان عده

یکی از مصادیق تدلیس در ازدواج در فضای سایبر و یکی از جرائمی که از آسیب‌های ازدواج‌های اینترنتی محسوب می‌شود «ازدواج با زن شوهردار»، یا «ازدواج در زمان عده» است چنین ازدواج‌هایی می‌تواند پیامدهای گسترده مادی و معنوی و در نتیجه نابودی بنیان خانواده را به همراه داشته باشد اگر دختری در فضای اینترنت با آقای ازدواج موقت یا دائم نماید و فارغ از اینکه این ازدواج به ارتباط زناشویی ختم شود یا نه و فارغ از اینکه حتی رابطه از فضای مجازی فراتر برود یا نه؛ آثار حقوقی و حتی کیفری متعددی بر این‌گونه ازدواج‌ها مترتب می‌شود زیرا نوع تدلیس در این عنوان محقق شده است و با توجه به گستردگی فضای سایبر و عدم شناخت کافی طرفین از یکدیگر و سخت بودن شناخت حقیقی افراد، گاهی افرادی چنین دام‌هایی طعمه قرار گرفته و شکار می‌شوند.

ماده ۶۴۴ قانون مجازات اسلامی نیز مقرر می‌دارد: کسانی که عالماً مرتکب یکی از اعمال زیر شوند به حبس از شش ماه تا دو سال و یا از سه تا دوازده میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شوند:

۱. هر زنی که در قید زوجیت یا عده دیگری است خود را به عقد دیگری درآورد

در صورتی که منجر به واقعه نگردد.

۲. هرکسی که زن شوهردار یا زنی را که در عده دیگری است برای خود ترویج نماید در صورتی که منتهی به موافقه نگردد، چنین ازدواجی در صورتی که منجر به موافقه و هم‌بستری گردد، از مصادیق زنا محسوب می‌شود و در صورتی که دیگر شرایط احصان جمع باشد منجر به مجازات رجم خواهد شد؛ که ضمانت اجرای حقوقی و مدنی ازدواج با زن شوهردار یا زن در حال عده مواد ۱۰۵۰ و ۱۰۵۱ قانون مدنی می‌باشد.

۴،۵ قماربازی و شرط بندی

یکی از جزایم نوظهوری که در این فضا رفته رفته گسترش پیدا کرده و روزه رنگ و نقش جدیدی با پیشرفت علم و فناوری به خود می‌گیرد، جرم سرقت و کلاهبرداری رایانه ای است با وجود اینکه این دو عنوان مجرمانه در قانون جرایم رایانه ای جرم انگاری شده اند اما روش های مجرمان حرفه ای هر روز پیشرفته تر شده و موجب بروز تلفات و صدمات مالی و آبرویی حتی نابودی نهاد مقدس خانواده نیز می‌گردد که سایت های شرط بندی و قماربازی که گاهی از طریق تلگرام یا اینستاگرام افراد ناآگاه و ساده لوح را با حقه های مختلف جذب خود میکند و قربانی می‌گیرد، فلذا انسان باید نسبت به این مسائل آگاه بوده و خود را صید شکارچیان بدجنس این فضا قرار ندهد.

نتیجه گیری

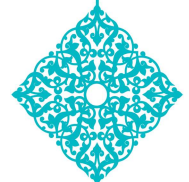
با پیشرفت و توسعه علم و فناوری در جهان امروزی بخصوص در عرصه ارتباطات جمعی در میان جامعه اجتماعی بشر در بستر فضای سایبر که جایگاه بسیار مهمی در بین نسل جوان جامعه ما پیدا کرده است که به تناسب شبکه‌های اجتماعی در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی انسان بخصوص هویت بخشی او بسیار تأثیر گذارند چه رسد که در ابعاد دیگر آن از جمله سیاسی، فرهنگی، اجتماعی نقش به سزایی دارد که با گسترش ارتباطات جمعی آسیب‌ها و پیامدهای آن گریبان آحاد اجتماعی مردم را دربر خواهد گرفت، در این میان نقش جرایم نوظهور سایبری در تزلزل بنیان خانواده بسیار حائز اهمیت می‌باشد زیرا که با گسترده بودن فضای سایبر و عدم شناخت کافی و تشخیص هویت افراد در این بستر و نحوی ارتکاب سریع بزه و گاهی عدم رصد و تعقیب قضایی بزهکار در این بستر با توجه به خارجی بودن سرورهای آن مشکلات عدیده در بستر اجتماعی زندگی بشر فراهم

ساخته و متأسفانه در تمام ابعاد زندگی انسان تاثیر می‌گذارد فلذا اگر آسیب‌شناسی دقیق و تبیین علل و راهکار در این خصوص نباشد و آموزش‌های کافی به افراد تعلق نگیرد از اینجاست که مطالعه کتب و مقالات به خصوص قانون جرایم رایانه ای و آموزش‌هایی که نهاد های ناظر به خصوص پلیس فتا به صورت عمومی راجب فضای سایبر و اطلاعیه ها و آموزش‌هایی که در خصوص موارد مبتلابه به عموم مردم اطلاع رسانی می‌کنند که متأسفانه بعضی افراد آنان را نادیده می‌گیرند می‌تواند از وقوع جرایم در این زمینه پیشگیری نموده و نقش به‌سزایی در تحکیم و تعالی خانواده و عدم تزلزل خانواده را دارد.

پیشنهادها

۱. تزریق دانش و ارتقاء بصیرت افزایی در خصوص دام‌های افراد فریبکار در تدلیس در ازدواج فضای مجازی

اگرچه زمینه سوءاستفاده از اینترنت و ارتکاب جرائم مختلف به‌وسیله مجرمین حرفه‌ای بسیار زیاد است. اگرچه افراد زیادی در عرصه اینترنت با مقاصد غیرقانونی و غیر مشروع، مرتکب انواع و اقسام جرائم علیه اشخاص، اموال، امنیت، خانواده، عفت عمومی و اخلاق حسنه و ... می‌گردند. لکن بخش قابل‌ملاحظه‌ای از جرائمی که در عرصه اینترنت اتفاق می‌افتد از افرادی است که نه تنها سوءنیت خاصی نداشته، حتی انسان‌های قانونمند و متشرعی نیز هستند، لکن به دلیل عدم اطلاع از سازوکارهای شرعی و قانونی، خواسته یا ناخواسته مرتکب رفتارهایی می‌گردند که از نظر قانونی جرم یا متضمن نتایج ناخواسته حقوقی است که می‌تواند زندگی فردی و اجتماعی آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. برخی از این نتایج غیرقابل‌جبران و بشدت آسیب‌زا است. منظور ما از ازدواج اینترنتی، کلیه اعمال و رفتارهایی است که به‌عنوان مقدمه سازی (خواستگاری اینترنتی)، اجرای عقد ازدواج و تعهدات ناشی از آن به‌منظور ازدواج موقت یا دائم در فضای مجازی شکل می‌گیرد. تدلیس، تعدد همسر، عقد زن شوهردار، عدم ثبت ازدواج، ازدواج قبل از رسیدن به سن قانونی، ازدواج بدون اذن ولی، ... از جمله مهم‌ترین نتایج ناخواسته حقوقی یا جرائمی است که ازدواج اینترنتی زمینه‌ساز آن می‌گردد و در بسیاری از موارد خواسته یا ناخواسته افراد در مهلکه آن دچار می‌شوند. (سلیمانی زاده. جنگ اطلاعات و امنیت،)

۲. رفع موانع و مشکلات اقتصادی در مسیر ازدواج به موقع جوانان

تردید نداریم که مشکلات اقتصادی، از قبیل فقدان مسکن ارزان و مناسب، معضل بیکاری و فقدان زمینه‌های اشتغال مناسب و متناسب باعلاقه و تخصص جوانان و در دسترس نبودن تسهیلات لازم برای ازدواج، از مهم‌ترین عوامل سخت‌افزاری کاهش نرخ ازدواج جوانان است. حل چنین مشکلاتی در سطح ملی، عزم ملی می‌طلبد و به سامان کردن آن تنها در قدرت دولت‌ها نیست؛ هرچند دولت‌ها سهم مهم و بزرگی در ساماندهی و مدیریت این مسائل دارند. بر اساس قانون اساسی جمهوری اسلامی، قوای مجریه و مقننه وظیفه بزرگی در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، مدیریت و اجرای طرح‌های زیرساختی تسهیل ازدواج دارند. تولید مسکن و ایجاد زمینه‌های مناسب و متناسب اشتغال و فراهم آوردن تسهیلات لازم برای ترغیب و تشویق جوانان به سوی ازدواج، نخست بر عهده مجلس و دولت است. به یاد داریم که دولت نهم و دهم چگونه به کالای راهبردی مسکن توجه ویژه‌ای مبذول داشت و در فرصت ۸ ساله آن دولت، میلیون‌ها خانه ساخته به نیازمندان واگذار شد. دولت‌های پس از آن‌هم باید همواره به موضوع ساخت مسکن و اشتغال جوانان، به‌عنوان تکلیفی مستمر و ضروری نگریسته و نسبت به برنامه‌ریزی و تحقق آن اهتمام جدی داشته باشند.

۳. آموزش سبک زندگی اسلامی

در بحث ازدواج، رشد و گسترش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی مسائلی مانند ناپایداری ازدواج‌ها، تغییر الگوی همسرگزینی، افزایش روابط دختر و پسر در زمان نامزدی بدون عقد، بالا رفتن سن ازدواج و افزایش تنوع‌طلبی جنسی مردان و زنان و ... را به وجود آورده است. تغییراتی که ناشی از بسط و رواج استفاده از شبکه‌های اجتماعی در حوزه دینی در جامعه رخ داده، کاهش آموزه‌های دینی در خانواده، دوری خانواده از شریعت، کم‌رنگ شدن حریم‌های دینی در روابط خانوادگی و ... است.

۴. اهتمام به اطلاع‌رسانی‌های پلیس فتا

۵. اهتمام به گزارش موارد مشکوک یا مبتلا به دراسرع وقت به پلیس فتا در جهت

جلوگیری از ورود صدمات گسترده.

فهرست منابع

۱. آیت‌اللهی، زهرا، «آثار فقهی، حقوقی فریب در ازدواج»، فصلنامه کتاب زنان، سال پنجم، شماره ۱۹، بهار ۱۳۸۲.
۲. اهل بیگی، پژمان، بررسی گسترش اثرگذاری در شبکه اجتماعی دانشگاه: صنعتی شریف. ۱۳۹۰.
۳. بولتون، رابرت، «مهارت‌های ارتباطی»، ترجمه دکتر منصور شاه ولی انتشارات دانشگاه شیراز، ۱۳۸۰.
۴. جعفری لنگرودی، محمدجعفر، «مبسوط در ترمینولوژی حقوق»، کتابخانه گنج دانش، ج ۲، ۱۳۷۸.
۵. دهخدا، علی‌اکبر، «لغت‌نامه»، انتشارات دانشگاه تهران، ج ۴، ۱۳۷۳.
۶. سلیمانی زاده، محمود، «جنگ اطلاعات و امنیت»، خبرنامه انفورماتیک، سازمان برنامه و بودجه کشور، شماره ۸۰.
۷. صفایی، سید حسین؛ اسدالله امامی، «حقوق خانواده»، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۰.
۸. دزیانی، محمدحسن، «جزوه آموزشی حقوق سایبر و جرایم سایبری»، دانشگاه تهران، ۱۳۸۳.
۹. عمید. حسن، فرهنگ عمید، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۳.

